

დამატებული ღირებულების გადასახადი - აგრობიზნესის მამუხრუჭებელი

ფ
ი
ნ
ს
ქ
ე
ბ
ი

„საქართველო გახდება ძლიერი აგრარული ქვეყანა“- ეს სიტყვები საქართველოს პრეზიდენტს მიხეილ სააკაშვილს ეკუთვნის. რაც იმას ნიშნავს, რომ აგრობიზნესი უახლოეს მომავალში ერთ-ერთ პრიორიტეტულ დარგად გადაიქცევა. აღსანიშნავია ისიც, რომ ამ მიმართულებით ქვეყანაში მნიშვნელოვანი ღონისძიებები განხორციელდა. მათ შორის საყურადღებოა: მოსახლეობისათვის დიხელის სავაჭროსა და სასუქების ერთჯერადი უფასო გადაცემა; ტრაქტორებისა და სოფლის მეურნეობისათვის საჭირო ტექნიკის შემოყვანა; ბოსტნეულისა და ბაღნეული პროდუქტების მწარმოებელ-რეალიზატორების სალარო აპარატის შეძენისაგან გათავისუფლება და მრავალი სხვა. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ისეთი ღონისძიება, როგორცაა სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულ პირთა მიერ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების პირველადი მიწოდება მისი სამრეწველო გადამამუშავებამდე (სასაქონლო კოდის შეცვლამდე) დამატებული ღირებულების გადასახადისაგან განთავისუფლება. თუმცა აგრობიზნესის განვითარებისათვის მეტი სახელისუფლებო მხარდაჭერაა საჭირო. განსაკუთრებით გაუმართლებელია დღგ-ს ერთიანი საგადასახადო განაკვეთის დაწესება ეკონომიკის ყველა დარგისათვის და მათ რიცხვში აგრო-სამრეწველო კომპლექსისათვის. სასურველი კი არის დღგ-ს დიფერენციაცია და მისადაგება ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალისათვის, რაც ხელს შეუწყობდა საბიუჯეტო შემოსავლების არა თუ შემცირებას, არამედ საგადასახადო ბაზის გაფართოებას და ამის ბაზაზე სახელმწიფოთა შემოსავლების მოცულობის ზრდასაც კი.

ზოგადად გადასახადები ქვეყნის ეკონომიკური ძლიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია. იგი ასახავს სამეურნეო სუბიექტების აქტივობის დონეს. ასე მაგალითად, სა-

ქართველოსათვის აგრარული სექტორი სასიცოცხლო მნიშვნელობისაა, მაგრამ სამწუხაროდ დაბალია სამეწარმეო აქტივობა. აგრობიზნესში დასაქმებულებს არა აქვს სათანადო ხელშეწყობა, განსაკუთრებით საგადასახადო დაბეგვრის მიმართულებით.

გამოსავალი შექმნილი სიტუაციიდან არის დღგ-ს შეღავათიანი განაკვეთის შემოღება სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში, განსაკუთრებით პროდუქციის გადამამუშავების ეტაპზე, როგორც ეს მსოფლიოს ბევრ განვითარებულ ქვეყანაშია: მაგ. ავსტრია, საფრანგეთი, გერმანია და სხვა; აშშ-ს და იაპონიაში დღგ-ს გაყიდვიდან გადასახადის განაკვეთი იმდენად დაბალია (3,5%), რომ მას დარგის მამუხრუჭებელი ფუნქციის შესრულება არ შეუძლია. უფრო მეტიც, ზოგიერთ ქვეყნებში (მაგ: ჩინეთი, დიდი ბრიტანეთი და სხვ.) კვების პროდუქტები საერთოდ განთავისუფლებულია დამატებული ღირებულების გადახდისაგან.

დღგ-ს შეღავათიანი განაკვეთის დაწესება კვების მრეწველობის იმ დარგებში, რომლის საწარმოებშიც ბაზა ძირითადად (50%-ზე მეტი მაინც) დღგ-საგან განთავისუფლებული სოფლის მეურნეობის პროდუქტიაა, მყარ საფუძველს შეუქმნის ამ დარგის განვითარებას. სხვა შემთხვევაში, აგრობიზნესის სტაბილური განვითარების პერსპექტივა უმნიშვნელო იქნება. საქმე იმაშია, რომ აგროსამრეწველო საწარმოებს სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების შემდეგ დღგ-ს მთელი სიმძიმე (თითქმის 100%) მათ აწვებათ. სხვა სიტყვებით 18%-იანი დღგ-ით დაბეგვრა თუნდაც 20%-იანი რენტაბელობის მქონე საწარმოებისათვის უკვე ზარალის მომტანია (იხ. ცხრილი 1).

ცხრილი 1.

დღგ-ის გავლენა პროდუქციის მომგებიანობაზე (18% - იანი განაკვეთის დროს)

სრული თვითღირებულება	გვერდითი მოგება	სარეალიზაციო ფასი	დღგ	მოგება + ზარალი -
100	20	120	21,6	-1,6

იგივე შემთხვევაში, თუ დღგ-ს ნორმატივს კვების პროდუქტებზე დავაწესებთ 9% -ის (18 %-ის ნახევარი) დონეზე, მაშინ ვითრება ასე შეიცვლება (იხ. ცხრილი 2).

ცხრილი 2.

დღგ-ის გავლენა პროდუქციის მომგებიანობაზე (9% - იანი განაკვეთის დროს)

სრული თვითღირებულება	გეგმური მოგება	სარეალიზაციო ფასი	დღგ	მოგება + ზარალი -
100	20	120	10,8	+9,2

რა თქმა უნდა, საგადასახადო კანონმდებლობაში გარკვეული მკითხველი ზემოაღნიშნულის წაკითხვის შემდეგ, მოგვცემს შენიშვნას იმის შესახებ, რომ დღგ არ შედის საწარმოს საბითუმო ფასში (სრული თვითღირებულებისა და გეგმური მოგების ჯამი), მისი დარიცხვა ხდება საბითუმო ფასის ზემოთ და ამ კონკრეტულ მაგალითში სარეალიზაციო ფასი უნდა ყოფილიყო არა 120 ერთეული, არამედ (120+120-ის 18%), ანუ 141,6 ერთეული, რითაც ზემოაღნიშნული პრობლემა თითქმის მოიხსნებოდა. მაგრამ აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ საქართველოში კვების პროდუქტების ბაზარზე აგროსამრეწველო კომპლექსს სარეალიზაციო ფასების დაწესებაში სოლიდურ კონკურენციას უწევს კერძო სექტორი და შეიძლება ითქვას ზოგიერთ პროდუქციაზე ეს უკანასკნელი მონოპოლისტის

როლშიც კი გამოდის. ანუ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობის მოთხოვნების უდიდესი ნაწილი კერძო სექტორში წარმოებული ხორციითა და ფრინველით, ღვინით და არყით, რძის პროდუქტებით, ტომატით, კონსერვებით და მრავალი სხვა პროდუქტებით კმაყოფილდება, საიდანაც ბიუჯეტი ფაქტობრივად ვერაფერს იღებს (რა თქმა უნდა მხოლოდ პირდაპირი გაგებით). თუ კვების მრეწველობის პროდუქტებზე გამოვიყენებთ შედარებით დაბალ ნორმატივს, შედარებით შემცირდება საოჯახო მუშაობის ასეთი აშკარა უპირატესობა, სტიმული მიეცემა აგროსამრეწველო საწარმოთა ნამოყალიბებას და ბიუჯეტიც სათანადო შემოსავალს მიიღებს.

აღნიშნულის ნათელსაყოფად განვიხილოთ ასეთი მაგალითი (იხ. ცხრილი 3).

ცხრილი 3.

დღგ-ს გავლენა სამეწარმეო შედეგებზე

მაჩვენებლები	ფერმერი (გლეხი)	მეწარმე	
		არსებულ პირობებში	შემოთავაზებული პირობებით
მატერ. დანახარჯები	50,00	50,00	50,00
შრ. დანახარჯები		30,00	30,00
გეგმური მოგება	50,00	20,00	20,00
სარეალიზაციო ფასი	100,00	100,00	100,00
გადასახადები	-	დღგ- 18,00 სოც.-6,00 მოგების - 0,00	დღგ-9,00 სოც.-6,00 მოგების 1,00
წმინდა მოგება + ზარალი -	+ 50,00	-4,00	+ 4,00

როგორც ცხრილიდან ჩანს, ფერმერისა და მეწარმის წარმოებული პროდუქციისათვის ერთნაირია სარეალიზაციო ფასი და თანატოლია გაწეული მატერიალური და-

ნახარჯებიც (თუმცა შესაძლებელია, რომ მეწარმემ, რომელმაც ეს ნედლეული ფერმერისგან შეიძინა, მეტიც კი დაეხარჯოს, რითაც კიდევ უფრო უარესდება მისი ეკონომიკური

მდგომარეობა. მაგრამ ამას ამ სიტუაციაში არ ვითვალისწინებთ). განსხვავება მხოლოდ იმაშია, რომ თუ მეწარმემ ფასის სხვა კომპონენტები უნდა დაეყოს შრომით დანახარჯებად და მოგებად, ფერმერისათვის იგი ერთ მაჩვენებლად არის წარმოდგენილი. განსხვავებით ფერმერისაგან მეწარმეს გაცემულ ხელფასზე, მიუხედავად ფირმის მომგებიანობის დონისა მაინც უწევს 20%-იანი სოციალური გადასახადის გადახდა. შედეგად ფერმერმა მიიღო 50 ლარი მოგება. მეწარმემ კი მიიღო ზარალი. კიდევ უფრო უარესი მდგომარეობა შეიქმნებოდა თუ ანალოგიურ შედარებას მოვახდენთ აქციზური საქონლის მიხედვით.

შემოთავაზებული ვარიანტით კი (თუ დღე კვების პროდუქტებზე იქნება 9%), თუმცა მეწარმეს მოგების გადასახადიც დაერიცხება, მას წმინდა მოგება მაინც დარჩება.

ანალოგიური სიტუაციაა საზოგადოებრივი კვების ობიექტებშიც (მათთვისაც ხომ ნედლეული ძირითადად სოფლის მეურნეობის პროდუქციაა). საკმარისია წლიურმა ბრუნვამ გადააჭარ-

ბოს 100 ათას ლარს. რაც საშუალოდ დღეში ნიშნავს 300 ლარამდე საქონელბრუნვას, რომ იგი მეორე დღიდანვე ხდება დღე-გადამხდელიც. დასამალი არ არის, რომ ასეთი ფირმები დღე-საგან თავის არიდების მიზნით. მიმართავენ მის ხელოვნურ დანაწევრებას თითქოს აღრიცხვის მოწესრიგების მიზნით, სინამდვილეში კი იმისათვის, რომ თითოეულის ბრუნვა არ გაუტოლდეს წელიწადში 100 ათას ლარს. შედეგად სახელმწიფო კარგავს საკმაოდ სოლიდურ შემოსავალს.

გამოსავალი აღნიშნული სიტუაციიდან, კიდევ ერთხელ არის კვების პროდუქტზე დღე-ს შემცირებული ნორმატივის დაწესება, რაც თავის მხრივ შეამცირებს გადასახადის გადამხდელსა და ამკრებს შორის კრიმინალურ გარიგებებს, შეამცირებს რეალური ეკონომიკური მონაცემების დამახინჯებას, კონტრაბანდის მასშტაბებს, გაზრდის დასაქმების დონეს და საერთოდ გააფართოებს საგადასახადო ბაზას, რითაც ბიუჯეტი მიიღებს ბევრად მეტს ვიდრე დღეისათვის არსებულ სიტუაციაში.